

DE VIER JAARGETIJDEN

INHOUD

Voorwoord <i>Gerrian Tacoma</i>	3
Programma 4 ^e kwartaal 2019	4
KNNV-lezing 'Solitaire bijen en wespen' door Pieter van Breugel	5
Succesvolle vogelweekenden <i>Yvonne Zwikker en Ineke Klaver</i>	6
Paddenstoelen en Grove Den <i>Marian Poppema</i>	9
Nachtvlindersen tijdens vakantie <i>Jan Kerseboom</i>	11
Beekbergerwoud 2019 <i>Jacob Ruijter</i>	13
KNNV – boeken <i>Ben Keizer</i>	14
Ledenmutaties	14
Lidmaatschap	14

Algemene informatie KNNV afdeling Apeldoorn	15

Opzeggen van het lidmaatschap kan uitsluitend schriftelijk of per e-mail (wordt definitief als dit per e-mail bevestigd is) en wel per 1 januari met een opzegtermijn van 2 maanden (dus uiterlijk 31 oktober).

Ontwerp en foto's voorpagina, opmaak: Nina de Vries

UITERSTE INLEVERDATUM KOPIJ 2020 – nr. 1: 1 december 2019

Voorwoord

Gerrian Tacoma

Al jaren probeer ik de groenstroken op de parkeerplaats achter mijn huis er wat mooier uit te laten zien door er overtollige plantjes uit mijn tuin neer te zetten. Dit is een moeizame onderneming. Soms lijkt het een tijdje goed te gaan, maar vaak is de schoffelploeg van de gemeente me te snel af en ben ik weer terug bij af. Dit jaar ging het in eerste instantie vrij aardig. De aardbeien staan er mooi bij, de maagdenpalm is goed aangeslagen en hier en daar staat een sleedoornstruikje.

(foto's: Gerrian Tacoma)

Tot mijn vreugde ontdekte ik deze zomer ook bloeiende planten die ik er niet had neergezet; achterburen bleken een bijenmengsel ingezaaid te hebben. Ik ben dus gelukkig niet de enige die vindt dat het wel wat groener mag. Maar waakzaamheid blijft geboden, want het kan allemaal zo weer verdwenen zijn.

Half juli raakte ik in gesprek met een schoffelaar van de gemeente. Hij vroeg me of die bloemen daar door iemand uit de buurt waren neergezet. In dat geval moest hij ze weghalen, want hij had alleen te maken met de oorspronkelijke beplanting en daartussen moest de grond kaal zijn. Wat de oorspronkelijke beplanting was, wist hij echter niet. Eigenlijk had hij helemaal geen verstand van groen, bekende hij.

Ik vertelde over de achteruitgang van de insecten en wees op de hommels die aan het foerageren waren op de bloemen. Die konden hem maar matig bekoren. Als hij ook nog rekening moest gaan houden met de natuur, werd zijn werk nog ingewikkelder. Het is om moedeloos van te worden, maar gelukkig kon ik hem overhalen de bijenplanten te laten staan. De door mij geplante teunisbloemen waren op dat moment al weg geschoffeld en het blijft altijd spannend wat er bij de volgende schoffelronde gebeurt. Die volgende ronde was in de tweede helft van augustus.

Hoewel ik natuurlijk blij was dat bijenplanten en aardbeien gespaard waren, had ik enorm de pest in toen ik zag dat de maagdenpalm op een enkel plantje na verwijderd was. Ik vind het erg frustrerend dat de groenstroken in veel wijken van Apeldoorn worden onderhouden door mensen die geen enkel benul hebben van groen.

Maar er gloort hoop, want de gemeente komt met een nieuwe regeling: het Groeninitiatief. Inwoners kunnen een stukje openbare ruimte in hun straat of buurt laten transformeren tot een kleine groene en bloeiende oase. Uiteraard zijn hier voorwaarden aan verbonden, maar het lijkt mij een prachtige kans om mijn buurtje mooier te maken en de kalegrond-schoffelaars weg te houden. Ik ga mijn buurtgenoten een groenplannetje voorleggen; hopelijk krijg ik wat mensen mee. Misschien ook een idee voor andere buurten in Apeldoorn? Informatie staat op: <https://www.apeldoorn.nl/groeninitiatief>.

Wie inspiratie wil opdoen voor het bij-vriendelijk maken van de buurt, doet er goed aan om op 10 oktober de lezing van Pieter van Breugel over solitaire wespen en bijen te bezoeken. Pieter is een boeiende spreker met veel kennis van zaken; echt een aanrader.

Een andere aanrader is de wolvenlezing door Glenn Lelieveld op 25 september. Deze is op herhaling omdat de eerdere lezing over dit onderwerp meer belangstellenden trok dan de Bronkerk kon hebben. Dus als je de lezing de eerste keer gemist hebt, is hier een nieuwe kans.

Programma 4e kwartaal 2019

Voor alle excursies geldt: raadpleeg de website <http://www.knnv.nl/agenda/310> of informeer bij de werkgroepcoördinator, in het bijzonder leden die deel willen nemen aan een activiteit van een werkgroep waar ze geen lid van zijn.

Voor de excursies van de Insectenwerkgroep geldt dat pas op het laatste moment wordt besloten of deze doorgaan en naar welke bestemming. Zie daarvoor de website.

De avonden van alle werkgroepen zijn nu in Wijkcentrum Orca, zaal 3, Germanenlaan 360, Apeldoorn (parkeren aan achterzijde).

datum	activiteit	toelichting
za 28 sept.	Vwg. Wandeling De Poll	Vertrek 7.30 uur vanaf de Meubelboulevard.
di 1 okt.	Vwg. Werkgroepavond: Workshop "Vogels tellen" Henk Sierdsema (Sovon)	20.00 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
za 5 okt.	Vwg. Euro Birdwatch	Telpunt bij Ruïne De Nijenbeek. Hoek Nijenbeekseweg / Houtwalstraat.
ma 7 okt.	Pawg. Excursie Bussloo	Plaats en tijd: zie website
di 8 okt.	Plwg. Werkgroepavond	19.30 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
do 10 okt.	KNNV-lezing "Solitaire wespen en bijen" door Pieter van Breugel	20:00 uur Bronkerk, Ugchelen. Zie blz. 5
za 12 okt.	Vwg. Excursie naar Vreugderijkerwaard + Vossenmeer	Vertrektijd: zie website
di 15 okt.	lwg. Werkgroepavond	19.30 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
ma 21 okt.	WgS&B. Wandelexcursie Carrouselpark	13.30 uur. Zie website.
di 22 okt.	Pawg. Studieavond	19.30 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
za 26 okt.	Vwg. Wandeling Hoog Buurlo	Vertrek 8.30 uur van Carpoolplaats Europaweg
ma 4 nov.	WgS&B. Natuurstudieavond	20.00 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
di 5 nov.	Vwg. Werkgroepavond: "De geschiedenis van de Polder Arkemheen" + "Vogels in Arkemheen" Wim Smeets	20.00 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
za 9 nov.	Vwg. Excursie naar Zuidpier IJmuiden of Maasvlakte	Vertrektijd: zie website
ma 11 nov.	Pawg. Excursie Richtersweg Ugchelen	Plaats en tijd: zie website
di 12 nov.	Plwg. Werkgroepavond	19.30 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
ma 18 nov.	WgS&B. Wandelexcursie Beken bij Epe	13.30 uur. Zie website.
di 19 nov.	lwg. Werkgroepavond	19.30 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
ma 25 nov.	Pawg. Excursie begraafplaats Soerenseweg Apeldoorn	Plaats en tijd: zie website
di 26 nov.	Pawg. Studieavond	19.30 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
za 30 nov.	Vwg. Wandeling De Poll	Vertrek 8.30 uur vanaf Woonboulevard
di 3 dec.	Vwg. Werkgroepavond Eigen werk Vwg-leden	20.00 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
za 7 dec.	Vwg. Excursie naar Arkemheen	Vertrektijd: zie website
ma 9 dec.	Pawg. Excursie Kroondomein t.o. Echoput	Plaats en tijd: zie website
di 10 dec.	Plwg. Werkgroepavond	19.30 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn
za 14 dec.	Vwg. Wandeling Hoog Buurlo	Vertrek 8.30 uur van Carpoolplaats Europaweg
zo 15 dec.	Vwg. PTTellingen (2 routes)	Vertrek 8.30 uur vanaf parkeerplaats aan de Nijenbeekseweg in Voorst (tegenover Bakker Bril). Aanmelden: zie website.
ma 16 dec.	WgS&B. Wandelexcursie Paleispark Het Loo	13.30 uur. Zie website.
di 17 dec.	lwg. Werkgroepavond	19.30 uur Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn

KNNV-lezing 'Solitaire bijen en wespen' 10 oktober 2019 door Pieter van Breugel

Bijen zijn vegetariërs en voeden hun larven met stuifmeel als eiwitbron. In ons land komen naast de bekende honingbij, meer dan driehonderd soorten bijen voor. We noemen ze wilde bijen, omdat ze hier inheems zijn, dus "in het wild" voorkomen. De ruim twintig soorten hommels rekenen we ook tot onze wilde bijen. Zij vormen kolonies met vele dieren in één nest. De meeste inheemse bijen doen echter alles alleen en heten daarom solitaire bijen. Omdat ze ons niet steken en dus niet lastig zijn, zijn ze onbekend. Veel van deze soorten zijn gespecialiseerd op specifieke planten en worden door de negatieve invloed van de mens op de flora sterk bedreigd. De soorten zijn vaak genoemd naar hun uiterlijk of gedrag. Zo kunt u in uw tuin onder meer aantreffen: zandbijen, koekoeksbijen, wolbijen, bloedbijen, zijdebijen, enz. Daarnaast kennen we een zeker zo groot aantal angeldragende wespen, die ook alles alleen doen. Deze solitaire wespen voeden hun larven met vlees als eiwitbron. Vrijwel alle soorten zijn gespecialiseerd op bepaalde prooidieren als vliegen, rupsen, bijen, kevers en luizen. Ze maken of zoeken een kleine holte om daar een voorraad prooidieren op te slaan ten behoeve van hun nageslacht.

*Tuinbladsnijder voor haar nestgang
(foto: Pieter van Breugel)*

*Bijenwolf met verlamde honingbij
(foto: Pieter van Breugel)*

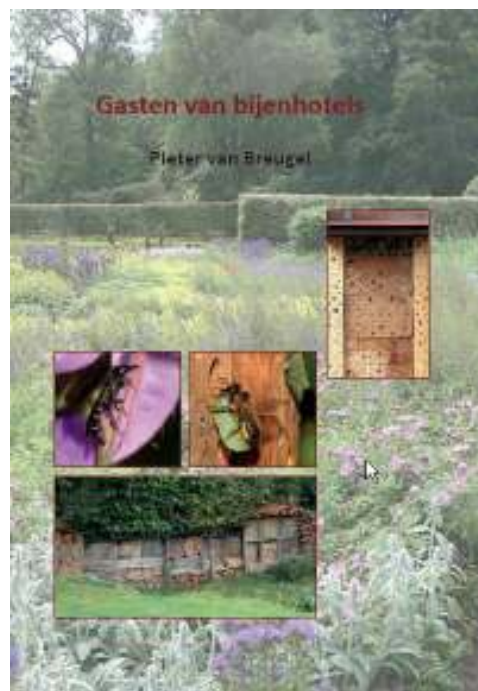
Pieter van Breugel uit Veghel houdt zich al jaren bezig met het bestuderen van deze dieren en het aanbrengen van nesthulp. Uit zijn eigen ervaring puttend en aan de hand van werkelijk unieke foto's, zal hij u een wonderlijke levenswereld voortoveren, die u onmiddellijk zal verleiden om in uw eigen omgeving meer en beter te gaan kijken en zeker ook meer te doen.

Na zijn enthousiaste verhaal zult u rijker en geïnspireerd huiswaarts keren, in het besef dat ook in uw tuin juweeltjes van dieren leven en dat u ze nog kunt helpen ook. Het loont dus werkelijk de moeite om te komen!

Pieter van Breugel is auteur van 'Gasten van bijenhôtels'. Dit boek is te downloaden van de EIS-Naturalis website www.bestuivers.nl/publicaties. De losse hoofdstukken hebben een hogere resolutie.

Donderdag 10 oktober 2019 - 20.00 uur Bronkerk te Ugchelen
(inloop 19.30 uur)
Hoenderloseweg 10, 7339 GH Ugchelen
Entree € 2,50 (leden KNNV en IVN gratis)

Opgave vooraf is beslist noodzakelijk gezien het beperkte aantal plaatsen.
Opgeven bij: Patrick Meertens via patmeertens4@gmail.com

Succesvolle vogelweekenden

Yvonne Zwikker en Ineke Klaver

Om het 10-jarig bestaan van de KNNV vogelwerkgroep in 2003 feestelijk te vieren organiseerden de toenmalige coördinatoren, Rein van Putten en Fred Bontenbal, een Vogelweekend naar Texel. Vijftien leden tekenden in en het werd een zeer geslaagd weekend.

De organisatoren waren zich toen nog niet bewust dat vele weekenden zouden volgen. In 2008 werd het

15-jarig bestaan gevierd met een lang weekend naar Lac-du-Der, een bekend gebied om Kraanvogels te zien. In het voor- en najaar verblijven er daar heel veel, op weg naar het noorden resp. zuiden.

Vanaf dat jaar vonden zulke weekenden jaarlijks plaats voor de leden van de werkgroep. Met Rein als constante in de organisatie. De eerste jaren samen met Fred. Daarna met Ineke. De routes en de goede vogelplekken werden uitgestippeld door Frans Beekman en Marcel Ermers.

De meeste jaren werd het weekend eind april georganiseerd. Twee keer begin oktober. En het jubileumweekend (100 jaar KNNV afdeling Apeldoorn) naar de Eifel voor de gehele afdeling was in mei.

Vogelweekend oktober 2014 (foto: Martijn Deinum)

Combinatie van gebieden

Tijdens de excursies op de zaterdag na de werkgroepavond (eerste dinsdag van de maand) staan heel verschillende gebieden op de agenda. Maar als je een dag gaat is je keuze beperkt en sla je soms hele aantrekkelijke gebieden over, die eigenlijk langs de route lagen. Met een weekend van vrijdagochtend tot zondagmiddag kun je veel meer gebieden combineren. Gebieden waar je graag nog een keer komt en gebieden waar je nog nooit geweest bent of soms nog nooit van gehoord hebt. Gebieden die door de tijd veranderen of nieuwe natuurontwikkelingsprojecten.

Samen kijken

Er zijn vogelaars die graag alleen op pad gaan, maar velen vinden het prettig dit in een kleinere of grotere groep te doen. Meer ogen zien meer en meer oren horen meer, want veel oren laten het steeds meer afweten. Het is ook plezierig een bevestiging te krijgen van wat je dacht te zien. Je kunt een beroep doen op kennis om je heen. Het is goed je eigen kennis op te frissen en nieuwe soorten ontdekken is altijd aantrekkelijk. Tijdens een gezamenlijk ontbijt, lunch in het veld of diner napraten met gelijkgestemden is plezierig. Sommige leden kennen elkaar al 26 jaren. Voor nieuwkomers kan het een manier zijn om de werkgroep en de leden beter te leren kennen.

Rietzanger (foto: Hans Coppens)

Overzicht bestemmingen

jaar (maand)	bestemming	aantal deelnemers	aantal waargenomen soorten
2003 (oktober)	Texel	15	78
2008 (maart)	Lac-du-Der (Fr.)	16	72
2009 (maart)	Zeeland	23	89
2010 (april)	Noord Groningen	21	106
2011 (april)	Texel	25	100
2012 (mei)	Eifel (viering 100-jarig jubileum voor gehele afdeling)	22 waarvan Vwg 15	57
2013 (april)	Zeeland	21	110
2014 (oktober)	Zeeland	21	96
2016 (april)	Noord Groningen	21	119
2017 (april)	Texel	20	103
2018 (april)	Zeeland	20	112
2019 (april)	Noord Groningen	22	110

Visdiefje

Tureluur

Blauwborst

Geoorde fuut

Kluten (foto's: Evelien Schermer)

Kraanvogel (foto: Hans Coppens)

Groningen in 2019

De plekken, waar je met zo'n grote groep (voor niet te veel geld) kunt verblijven en waar je dan in de buurt ook nog goede vogelgebieden hebt, zijn beperkt. Daarom zijn de bestemmingen ongeveer elke 3 jaar dezelfde.

Zo was in 2019 Groningen weer aan de beurt.

Om werkgroepleden, die niet mee geweest zijn, tips te geven over deze vogelrijke omgeving volgt hier een opsomming van gebieden die bezocht zijn.

Kiekkaaste bij Nieuwe Statenzijl, de enige buitendijkse vogelkijkhut van Nederland.

Polder Breebaart, een recentelijk ontwikkeld natuurgebied net ten oosten van Termunten.

Lauwersmeergebied; daar zijn meerdere vogelkijkhutten.

En op de terugweg in Drenthe: de Onlanden en het Dwingelderveld.

De Kiekkaaste (foto: Evelien Schermer)

Ezumakeeg 2019 (foto: Evelien Schermer)

Bijzonder...

Het is bijzonder dat een vogelwerkgroep al zoveel jaar een weekend organiseert. Dat er altijd weer organisatoren zijn die zich buigen over kaarten en alles tot in de puntjes regelen. Dat er altijd weer chauffeurs genoeg zijn. En dat er elke keer weer zoveel leden mee willen. Hulde aan allen die door de jaren heen hun schouders eronder gezet hebben en naar we hopen nog zullen blijven zetten.

Ooievaar en kraanvogel, Dwingelderveld (foto: Evelien Schermer)

Paddenstoelen en Grove Den

Marian Poppema

Onderzoek heeft aangetoond dat 11.000 jaar geleden de grove den, wilgen en berken de dominante boomsoorten van ons land waren. Na de laatste ijstijd is de grove den uitgestorven in ons land, maar hij werd in de late middeleeuwen opnieuw geïntroduceerd. De grove den is een pioniersoort, die weinig eisen stelt aan de voedingstoestand van de bodem. Droge, voedselarme zandgronden hebben zijn voorkeur. Grove dennen hebben een hogere zuurtolerantie dan andere bomen. Echter, de grove den is zeker gevoelig voor stikstofbelasting, die in ons land nog altijd erg hoog is. Het maakt de den gevoelig voor parasieten, zoals de dennenmoorder (*Heterobasidion annosum*), de dennenvoetzwam (*Phaeolus schweinitzii*) en de grote sponszwam (*Sparassis crispa*), hoewel laatstgenoemde twee soorten steeds vaker bij spar voorkomen.

Het ecosysteem van de grove den kent maar liefst 135 soorten paddenstoelen, waarvan er 101 soorten exclusief aan de grove den zijn gebonden. Grofweg hebben paddenstoelen één van de volgende ecologische functies:

- Afbreken van dood organisch materiaal, zoals dood hout of afgefallen blad; dit zijn de saprophyten.
- Parasiteren op levende organismen, zoals planten en dieren; dit zijn de parasieten.
- Samenleven met fotosynthetiserende planten en mossen; dit zijn de mycorrhiza's.

Recent hebben Duitse wetenschappers een onderzoek verricht op 9 algemene soorten paddenstoelen, die mycorrhiza vormen met grove den. Grofweg is hun functie identiek: ze leveren water en voedingsstoffen aan de plant of boom en ontvangen daarvoor in ruil suikers uit de fotosynthese van de grove den. Maar het blijkt dat deze soorten wel verschillende effecten hebben op de bodemkwaliteit: zo bleken sommige soorten de bodem meer waterafstotend te maken, andere juist wateraantrekkelijk. Waterafstotendheid kan handig zijn als de grond kletsnat is en wateraantrekkelijk juist als de grond droog is. Aangezien bomen zoals grove den altijd verbonden zijn met een fors aantal paddenstoelen, creëert de boom in de grond een flinke variatie aan omstandigheden, zodat hij zowel tegen droogte als tegen overvloedig vocht beter bestand is. (Tekst: Aad Termorshuizen, NMV).

Bruine ringboleet

Van de boleten zijn 7 soorten exclusief aan de grove den gebonden: o.a. de bruine ringboleet (*Suillus luteus*), de koeienboleet (*Suillus bovinus*), de fijnschubbige boleet (*Suillus variegatus*) en dennen-eekhoortjesbrood (*Boletus pinophilus*).

Van de ridderzwammen zijn de gele ridderzwam (*Tricholoma equestre*), de halsdoekridderzwam (*Tricholoma focale*) en de fijnschubbige ridderzwam (*Tricholoma imbricatum*) aan dennen gebonden. Een andere opvallende paddenstoel bij grove den is de dennenslijmkop.

Duivelsbroodrussula

Ook kennen we een aantal russula's die uitsluitend bij grove den voorkomen: papilrussula (*Russula coerulea*), bloedrode russula (*Russula sanguinea*), jodoformrussula (*Russula turci*), roodvoetrussula (*Russula xerampelina*) en duivelsbroodrussula (*Russula sardonica*).

Op de zandgronden vinden we de okerkleurige vezeltruffel (*Rhizopogon luteolus*) uitsluitend bij grove den. En als pionier de gewone franjezwam (*Telephora terrestris*). Op begraven dennenkegels groeit het karakteristieke oorlepelzwammetje (*Auriscalpium vulgare*), de gewone dennenkegelzwam (*Strobilurus stephanocystis*) en de muizenstaartzwam (*Baeospora myosura*). Tot slot op dood dennenhout vinden we de dennenzwavelkop (*Hypholoma capnoides*).

Oorlepelzwam

Lange tijd werd er gestreefd naar omvorming van dennenbossen tot gemengd bos of loofbos. Het aandeel van ongemengde naaldbossen in Nederland is afgenomen, waardoor vele zeldzame soorten paddenstoelen verloren gaan. De inspanning van een aantal mycologen heeft gelukkig geleid tot een herwaardering van onze naaldbossen, waardoor een aantal dennen- en sparrenbossen bescherming genieten.

Bron:

- Naaldbossen in Nederland (Nederlandse Mycologische vereniging)
- De verborgen boom, G.J. Keizer
- Ecologische Atlas van paddenstoelen in Drenthe, deel 3, E. Arnolds, Rob Chrispijn, Roeland Enzlin

Alle foto's: Ruud Knol

Opvallende paddenstoelen bij Grove den

Van links naar rechts, van boven naar beneden:

Okerkleurige vezeltruffel
Gele ridderzwam

Dennenslijmkop
Gewone franjezwam

Koeienboleet met roze spijkerzwam
Kopperode spijkerzwam

Nachtvlinders tijdens vakantie

Jan Kerseboom

Zo'n 25 jaar geleden ben ik actief geworden op het gebied van nachtvlinders. In 1995 werd door een 3-tal enthousiaste nachtvlindersaars een werkgroep opgericht om nachtvlinders in Nederland te inventariseren. Onderzoek naar nachtvlinders stond in Nederland al jarenlang op een laag pitje. Het werd dus tijd om dit een nieuw leven in te blazen. Ik heb mij hierbij aangesloten en heb inmiddels 24 jaarlijsten van mijn waarnemingen ingezonden. Deze werkgroep is nu ondergebracht bij de NEV (Nederlandse Entomologische Vereniging) als sectie Ter Haar.

De meeste van mijn waarnemingen komen uit de tuin van mijn vorige woning aan de Barnewinkel in Apeldoorn. Thans woon ik aan de rand van het centrum van Apeldoorn in een appartement. Op het gebied van nachtvlinders is daar niet zo veel te beleven, maar woongenot is natuurlijk het belangrijkste.

Sinds een aantal jaren neem ik, als wij (Jannie en ik) op vakantie gaan, mijn nachtvlinderspullen mee. Dat zijn: stokken, een wit laken, scheerlijnen, een tas met lampen, tafeltje, potjes, kabelhaspel met 50 meter snoer en een stapel nachtvlinderboeken. Sinds een paar jaar beschik ik over een nachtvlinderdial, die ik een paar keer per week in gebruik heb.

Omdat ik op de campings waar wij staan altijd naar dag- en nachtvlinders kijk, komen regelmatig campinggasten naar mij toe met de vraag wat ik aan het doen ben. Ik vertel dan wetenswaardigheden over vlinders met het gevolg dat zij de volgende dagen wel eens met door hen gefotografeerde vlinders naar mij toekomen met de vraag of ik weet welke soort dat is. Het kennisniveau bij de gemiddelde campinggast is laag, wat niet wil zeggen dat zij geen interesse in de natuur zouden hebben. Dat bracht mij op het idee om 1 á 2 keer per week voor de campinggasten een 'nachtvlindershow' te geven.

Natuurlijk doe ik dat in overleg met de campingeigenaar. Die vindt het altijd een goed idee, omdat er dan een extra activiteit voor de campinggasten wordt georganiseerd.

De eerste keer dat ik dit deed was op een camping in Slowakije en schrok ik mij een hoedje. De campingeigenaar had reclame gemaakt met het gevolg dat er een tiental kinderen met ouders waren gekomen, die vol verwachting op de beloofde vlinders afkwamen. Ik dacht: "waar ben ik aan begonnen!" Nu is het zo dat ik de lamp aan doe als het goed gaat schemeren. Het duurt dan altijd een half uurtje voordat de eerste nachtvlinders verschijnen. Die tijd benut ik nu met het geven van een soort inleiding over vlinders in het algemeen. Wat is het verschil tussen een dagvlinder en een nachtvlinder. En dat de kleur

van een nachtvlinder niet altijd bruin is, wat de meeste mensen denken, maar dat ze alle mogelijke kleuren kunnen hebben. Hoeveel soorten zijn er in Nederland? Ik laat de mensen raden hoeveel soorten nachtvlinders in Nederland voorkomen. De schatting is meestal 10 tot wel 100 soorten. Als ik dan vertel dat er in Nederland meer dan 2.000 soorten nachtvlinders voorkomen en in Slowakije ongetwijfeld veel meer, denkt men dat ik sprookjes vertel. Gaandeweg de avond, als er steeds meer vlinders op het laken verschijnen, komt het inzicht dat er inderdaad vele soorten nachtvlinders zijn en dat zij allerlei kleuren hebben. Het leukste is wanneer er grote spectaculaire soorten op het laken komen, zoals pijlstaartvlinders en prachtig gekleurde beervlinders.

Ligusterpijlstaart

Beervlinder *Arctia tigrina*

Hermeliinvlinder

Na afloop en de dagen erna hoor ik alleen maar opgetogen woorden van de deelnemers. Men is met andere ogen naar vlinders gaan kijken en vaak wordt er verteld, dat de in de tent of caravan naar binnen gevlogen vlinders, en andere insecten, niet meer worden platgeslagen, maar netjes buiten worden gezet. Dat geeft je een goed gevoel.

In het buitenland komen vele soorten nachtvlinders voor, die in Nederland niet te vinden zijn. Meestal weet ik wel tot welke familie deze vlinders behoren. We maken vaak foto's van deze soorten en proberen thuis alsnog de namen te vinden. Er zijn campings die geïnteresseerd zijn in de door ons waargenomen soorten. In die gevallen maak ik een lijst met Nederlandse en wetenschappelijke namen, zodat ook geïnteresseerde campinggasten iets aan deze

lijsten hebben. Inmiddels heb ik op camping Lazy in Slowakije meer dan 200 soorten nachtvlinders waargenomen. De door mij gemaakte lijst is te vinden op de site van de camping. Ik heb mijn naam en e-mailadres onderaan de lijst staan met het gevolg dat ik wel eens een mailtje krijg van mensen die een soort hebben waargenomen, die niet op mijn lijst staat. De doelstellingen van de KNNV zijn: natuurstudie, natuurbeleving en natuureducatie. Het is fijn om deze doelstellingen ook tijdens je vakantie toe te passen.

Vlinderval legen onder klamboe

Brede w-uil

Beervlinder Hyphoraia dejeani

*Alle foto's:
Jannie Kerseboom*

Beekbergerwoud 2019

Ontwikkeling nat-schraalland-vegetatie met Klokjesgentiaan, Blauwe knoop en Parnassia

Jacob Ruijter

Een aantal jaren geleden heb ik in DVJ een artikeltje geschreven over de ontwikkeling van de flora in het natuurhersteltraject van het Beekbergerwoud in eigendom en beheer van Natuurmonumenten.

Een deel van het artikel ging specifiek over het terrein bij de Traandijk, dat deel uitmaakt van de graslandzoom aan de westkant van het Beekbergerwoud en jaarlijks één of twee keer wordt gemaaid. Daarbij blijft 15-20% staan in de vorm van verspreide "vlinderstroken".

Op genoemd perceel is 2013 in het kader van herintroductie van soorten als experiment maaisel opgebracht, afkomstig van een blauwgrasland-vegetatie (Staverdense Leemputten).

In 2015 groeide er massaal Ronde zonnedaauw, Klokjesgentiaan, Blauwe knoop en ook Parnassia. De conclusie was toen dat het biotoop geschikt bleek voor het ontkiemen van de zaden van genoemde soorten, maar dat het nog maar de vraag was of deze zich ook blijvend zouden kunnen vestigen.

Dus alle reden om in 2019, vier jaar later, opnieuw de balans op te maken.

Op zaterdag 10 augustus hebben we als Plantenwerkgroep een bezoek gebracht aan het Beekbergerwoud, waaronder ook het terrein aan de Traandijk. Overigens was oorspronkelijk op die datum onze excursie gepland naar een ander gebied, maar daarvan was inmiddels duidelijk dat de vegetatie daar zeer te lijden had gehad onder de droogte en dat er niet veel meer te zien zou zijn.

Ondanks het feit dat het ook in het Beekbergerwoud relatief droog was - de meeste plassen zijn net als in 2018 ook dit jaar vrijwel geheel drooggevallen - houdt de lemige bodem kennelijk voldoende vocht vast voor het goed gedijen van de vegetatie.

Blauwe knoop (foto: Jacob Ruijter)

Parnassia (foto: Jacob Ruijter)

In het betreffende terrein troffen we ook in 2019 massaal Klokjesgentiaan, Blauwe knoop en Stijve ogentroost aan. En daarnaast ook diverse reeds bloeiende exemplaren van Parnassia.

Aangezien ik in de tussenliggende jaren het terrein ook jaarlijks een of meer keer heb bezocht is mijn beeld dat de Klokjesgentiaan zich steeds verder uitbreidt, maar slechts over kleine afstanden. Ook de verspreiding van Blauwe knoop is toegenomen; ook over grotere afstanden. Voor Parnassia geldt dat - na een kleine explosie in de eerste jaren - er in 2018 nog maar enkele exemplaren zijn waargenomen. We waren dan ook aangenaam verrast dit jaar weer enkele tientallen planten aan te treffen.

Een soort als Ronde zonnedaauw, massaal aanwezig in de pioniersfase op zonnige, open plekken, wordt nu niet meer aangetroffen in de

meer gesloten vegetatie. Het voorkomen van Stijve ogentroost, als eenjarige soort, varieert sterk door de jaren heen. Dit jaar komt deze zeer massaal voor op heel veel plekken in de gehele graslandzoom.

Belangrijk voor het in stand houden van de vegetatie met overblijvende soorten als Klokjesgentiaan, Blauwe knoop en Parnassia is ook een daarop afgestemd maai-beheer. Eerdere jaren is vaak eerder (eind juli) gemaaid en bleef wel tot 30% het jaar over staan, waardoor door opslag van Els en Wilg het terrein snel verzuigt. Dit jaar wordt dit perceel in september in z'n geheel gemaaid, waardoor de boomopslag in toom wordt gehouden. Wanneer er niet wordt gemaaid, groeit de vegetatie dicht en hoopt zich strooisel op waardoor zaad van de Klokjesgentiaan niet kan kiemen.

Tijdens onze excursie kwam de vraag op waarom het voorkomen van Klokjesgentiaan zich feitelijk beperkt tot het oorspronkelijke gebied, waar het maaisel is opgebracht. De reden is dat het kortlevende zaad van deze soort relatief zwaar is en de verspreiding zich doorgaans beperkt tot enkele meters. Bijzonder is dan ook de vondst van Klokjesgentiaan nabij de vleermuisbunker op meer dan 500 meter afstand. Het vermoeden bestaat dat hier zaad terecht is gekomen door menselijk handelen.

Overigens gaat Natuurmonumenten het maaisel van het 'Gentianen-perceel' waarschijnlijk ook zelf opbrengen op de aangrenzende percelen. De verwachting is dat de soort het ook daar goed gaat doen. We gaan het zien!

KNNV - boeken

Ben Keizer

Boeken van de KNNV Uitgeverij

Wil je een boek aanschaffen bij de KNNV Uitgeverij? Bestel die dan via onze afdeling, want dat heeft voordelen voor jezelf en voor onze afdeling.

- Je krijgt de boeken voor de ledenprijs (10% korting)
- Je betaalt geen verzend- en of administratiekosten.
- Als de boeken binnen zijn krijg je bericht over de bezorging of het afhalen van de bestelling.
- Betaling per bank bij levering.
- En ... de afdeling Apeldoorn wordt er ook nog financieel sterker van.

Kijk op de website www.knnvuitgeverij.nl voor een overzicht van alle boeken en volg periodiek de e-mails met boekennieuws.

Bestellen kan bij Ben Keizer: b.keizer9@gmail.com of 06-37419143.

Het kan gebeuren dat de bestelde boeken enige levertijd hebben, omdat gratis verzending door de uitgeverij afhankelijk is van hoeveel boeken er op onze bestellijst staan. Bestel daarom wel tijdig.

OUDE BOEKEN SERVICE

Wat doe je met die mooie maar wellicht oude natuurboeken die u niet meer leest? Zonde om ze weg te gooien. De OUDE BOEKEN SERVICE helpt je om een KNNV-lid te vinden die jouw mooie boeken wil overnemen.

Wil je boeken aanbieden?

Neem contact op met Jan Kerseboom, tel. 055-5338323 of mail j.kerseboom6@chello.nl. Overleg met hem wanneer de boeken bij hem gebracht kunnen worden. Hij maakt een lijst van alle titels en bepaalt de prijs. Tijdens lezingen en op natuurmarkten, waar wij als afdeling aan meedoen, worden de boeken aangeboden. De opbrengst is voor onze eigen afdeling.

Wil je boeken overnemen?

Op de website staat een lijst van beschikbare boeken (onder "overige info/ boeken"). Maak je keuze en neem contact op met Jan. Maak met hem een afspraak om het boek te bekijken en op te halen.

Wat gebeurt er met de onverkoopbare boeken?

Wanneer de boeken binnen 1 jaar niet verkocht zijn dan worden ze afgestaan aan de landelijke KNNV. Zij verkopen dan onze overgebleven boeken en de opbrengst is voor de landelijke KNNV.

Ledenmutaties

Nieuwe leden 2e/3e kwartaal 2019

Wolter Moes
Liesbeth Bos (Vwg)

Lidmaatschap

Contributie per jaar: € 32,00 - huisgenootleden € 18,00 - jeugdleden (jonger dan 25 jaar) € 15,00. Contributiereductie is mogelijk voor leden die gebruik kunnen maken van RegelRecht.

Opgeven als lid van onze afdeling Apeldoorn bij Jan Noorlander, tel 055 533 1497 of ledenadministratie@apeldoorn.knnv.nl.

Opzeggen van het lidmaatschap kan uitsluitend schriftelijk of per e-mail (wordt definitief als dit per e-mail bevestigd is) en wel per 1 januari met een opzegtermijn van 2 maanden (dus uiterlijk 31 oktober).

Betaling vóór 1 februari van het lopend jaar op IBAN rekeningnummer **NL88 TRIO 0338 7457 34**, ten name van KNNV, afd. Apeldoorn te Apeldoorn. **LET OP: dit is een nieuw rekeningnummer!**

Algemene informatie KNNV afdeling Apeldoorn

Doel van de KNNV is het verbreiden van de kennis van de natuur in de ruimste zin van het woord en meewerken aan de bescherming van natuur en landschap door het voeren of steunen van acties, die hierop gericht zijn. De afdeling Apeldoorn van de KNNV is opgericht op 16 december 1911.

Afdeling Apeldoorn heeft een Insecten-, Paddenstoelen-, Planten-, Vogelwerkgroep en een Werkgroep Sprengen en Beken. Iedere werkgroep organiseert excursies en lezingen. Deze worden als regel in de algemene agenda opgenomen. Alle leden en huisgenootleden van de afdeling mogen aan deze activiteiten deelnemen.

De werkgroepavonden zijn 1 x per maand op dinsdagavond; alleen de werkgroepavond van Sprengen en Beken is 1 x per kwartaal op maandagavond. Voor tijdstip, plaats en over wat de groepen doen, kunt u informatie krijgen bij onderstaande werkgroepcoördinatoren en op de afdelingswebsite:

www.knnv.nl/apeldoorn.

Locatie: Wijkcentrum Orca, Germanenlaan 360, Apeldoorn (*vanaf augustus 2019 voor alle werkgroepen*)

Bestuur

Voorzitter	Jacob Ruijter	06-22172410	voorzitter@apeldoorn.knnv.nl
Secretaris	Patrick Meertens	06-41454399	secretaris@apeldoorn.knnv.nl
Penningmeester	Gerrian Tacoma	055-5340943	penningmeester@apeldoorn.knnv.nl
Activiteitencoördinator	vacant		
Lid	vacant		

Ledenadministratie

Ledenadministrateur	Jan Noorlander	055-5331497	ledenadministratie@apeldoorn.knnv.nl
---------------------	----------------	-------------	--------------------------------------

Werkgroepcoördinatoren

Insectenwerkgroep	Koos Middelkamp	055-3667693	midtip@planet.nl
Paddenstoelenwerkgroep	vacant		
Plantenwerkgroep	Marchien van Looij	055-3550149	m.vanlooij@hetnet.nl
Vogelwerkgroep	Rein van Putten	055-5412454	rein.van.putten@online.nl
	Ineke Klaver	055-5412107	icklaver@hotmail.com
	Paul Vermeulen	055-5789978	paul.vermeulen@hetnet.nl
	Evelien Schermer	055-5336273	evelienschmermer@hetnet.nl
Werkgroep Sprengen en Beken	Hans van Eekelen	055-5330988	hans.veek@gmail.com

Commissies en overige adressen

Activiteitencommissie	coördinator: vacant		
	Miep Verwoerd	055-5337328	m.verwoerd3.1@kpnmail.nl
	Klaske de Jong	0578-614190	klaske.de.jong@gmail.com
	Philip Claringbould	06-36173548	p.zonnig@gmail.com
Promotiecommissie	Jacob Ruijter	06-22172410	voorzitter@apeldoorn.knnv.nl
	Jan Kerseboom	055-5338323	j.kerseboom6@chello.nl
	Evelien Schermer	055-5336273	evelienschmermer@hetnet.nl
De Vier Jaargetijden Redactie	Jannie Aalders	055-3664140	redactie@apeldoorn.knnv.nl
	Joke Tammen	055-3664087	redactie@apeldoorn.knnv.nl
	Ineke Klaver	055-5412107	redactie@apeldoorn.knnv.nl
	Nina de Vries	06-81941222/	
	(opmaak)	055-3013259	redactie@apeldoorn.knnv.nl
Bezorging	Ineke Klaver	055-5412107	icklaver@hotmail.com
Boekenverkoop	Ben Keizer	06-37419143	b.keizer9@gmail.com